

бов'язання сторін щодо спрощення процедур торгівлі товарами й пов'язаними з ними послугами, стимулювання багатостороннього співробітництва з метою посилення участі сторін у розвитку й запровадженні міжнародних правил поведінки та рекомендацій стосовно сприяння торгівлі, а також співпраці у сфері сприяння торгівлі в межах Спільного комітету, створеного на основі цього документа.

Тож із заснуванням зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄАВТ, які діють за правилами внутрішнього ринку Євросоюзу (відповідно до Угоди про заснування ЄЕП), держави фактично почнуть співпрацювати за правилами внутрішнього ринку ЄС. Однак жорсткий контроль за дотриманням правил походження товарів унеможливує доступ української продукції до ринку Євросоюзу, адже в самій угоді зроблено застереження про те, що товари, які походять із країн ЄЕП, виключені з умов вільної торгівлі, якщо відповідні умови не містяться в угоді про вільну торгівлю між Україною та Євросоюзом. Відтак ЗВТ, створена між країнами ЄАВТ та Україною, є значно вужчою порівняно із ЗВТ у рамках країн ЄАВТ.

Можна з упевненістю констатувати, що створення ЗВТ із країнами ЄАВТ стало для України першим кроком на шляху її зближення з Євросоюзом і відкриває для неї нові можливості для гармонізації законодавства з метою переходу на новий рівень співпраці з ЄС.

Досвід функціонування зон вільної торгівлі з іншими країнами буде корисним для налагодження процесів еко-

номічної інтеграції України з Євросоюзом. Насамперед Угода про ЗВТ, укладена між нашою державою та країнами ЄАВТ, дасть можливість пристосувати українське законодавство до норм внутрішнього ринку ЄС. Дослідження правових форм співробітництва України з іншими країнами на основі зон вільної торгівлі набувають актуальності з огляду на перспективу укладення Угоди про асоціацію з Євросоюзом, основу якої становитиме поглиблена ЗВТ. У зв'язку з тим, що процес укладання такої широкомасштабної угоди є складним та довготривалим, Україна має скористатися додатковими правовими механізмами на шляху до європейської економічної інтеграції.

Джерела

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією» № 4091-VI від 07.12.2011 р. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 1. — С. 9.

2. Філоненко Р. Україна — ЄС: остаточний вибір засад розвитку держави // Віче. — 2007. — № 9–10. — С. 45–47.

22

Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства

Олександр СОСНІН,
доктор політичних наук,
професор кафедри управління
суспільним розвитком
Національної академії державного
управління при Президенті України,
заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Української академії
політичних наук

Відомо, що інформаційна обізнаність людини й розвиток суспільства є невід'ємними за своєю природою й онтологією. Пізнання людиною навколишнього світу та самої себе відбувається через сприйняття об'єктивної реальності й розуміння власної ролі в житті суспільства,

адже вона може нормально мислити протягом тривалого часу тільки за умов безперервного інформаційного спілкування із зовнішнім світом. Згідно з прогнозами, обсяги обробки інформації нестримно зростатимуть і в майбутньому, відчутно впливаючи на суспільство, а

промисловість засобів обробки даних стане чи не найбільшою галуззю в XXI столітті, в якій Україна має посісти одне з провідних місць. Інформаційний зв'язок із зовнішнім світом, що стимулює мислення, необхідний так само, як їжа або тепло, чи навіть як наявність енергетичних потенціалів, від яких залежить уся життєдіяльність людини. Таке зростання не обмежується рамками промисловості, торгівлі, а перейде до урядових організацій, державного управління та багатьох інших сфер діяльності суспільства.

На зламі тисячоліть під впливом бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються фундаментальні зміни в організації суспільно-політичного життя в усьому світі. Сьогодні формується новий тип суспільної облаштованості – інформаційне й водночас громадянське суспільства, тісно пов'язані одне з одним. У цей історичний період неможливо віднайти єдину (або навіть головну) причину виникнення таких процесів трансформації, однак незаперечним є те, що їхньою головною ознакою усюди стає вихід на авансцену народних мас як суб'єкта і найважливішого актора політичного життя.

Інформаційно-комунікативна компетентність особистості всюди виступає як можливість людини, з одного боку, орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого – нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Дискусії з цих питань, а також щодо суспільно-політичних процесів, ініціатив і заходів уряду із формування та розвитку в Україні електронного інформаційно-комунікаційного середовища та, як наслідок, суспільства з новими електронними технологіями управління соціумом, точаться від часу набуття Україною незалежності. Сьогодні вони лише починають переходити у площину практичних дій уряду, котрий оголосив про підготовку і проведення Міжнародного наукового конгресу з тематики розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні (жовтень 2012 року) [1]. Відкритість і швидкість прийняття урядом такого рішення спонукають суспільство та наукову громадськість до інноваційних дій у координатах глобального простору й водночас – до вироблення реальних пропозицій щодо становлення національної системи демократичного державного управління ринковою економікою та суспільно-політичними процесами. Дії організаторів наукового заходу можна вважати вельми актуальними, адже ще за радянських часів Україна мала 40 відсотків союзного потенціалу в галузі кібернетики – науки, що вивчає процеси управління, – перебуваючи «біля витоків» сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. До того ж здійснювалася наукова робота зі створення керованих комп'ютерами вітчизняних високотехнологічних виробництв, за допомогою яких учені та промисловці, прагнучи опанувати досягнення світової науки і техніки, розробляли найскладніші системи управління народногосподарським комплексом країни.

Тому зміни в глобальному світі й те, що головною конкурентною силою народів стають знання, дають зрозуміти, що, крім природних, ресурсних та енергетичних залежностей, зростають потреби розвинених країн у джерелах змістовної інформації та системах інформаційно-комунікаційної техніки, яка її зберігає і транслює. Це спонукало до створення принципово нової концепції національних ресурсів, до складу

яких увійшли й інформаційні ресурси (ІР), котрі стають одним із найвагоміших чинників впливу, адже саме через них розкривається могутність людини, суспільства й держави в добу становлення інформаційного суспільства. Світова практика доводить, що ІР (у поєднанні з сучасними інформаційними технологіями) дають змогу раціональніше використовувати матеріальні багатства, прискорюють розвиток соціальних підсистем та суспільства загалом. На жаль, як теоретичний і правовий конструкт ІР в Україні перебувають ще на стадії становлення [4].

Загальний інтелект народу, що передбачає складну систему комунікації під час організації суспільно-політичного життя, виробничої діяльності, науки, освіти, всіх процедур обміну інформацією та знаннями, є ресурсом нашого розвитку в умовах глобалізації як процесу поширення зв'язків, залежностей, обов'язків від локального до загального та виходу за межі державних кордонів [5].

Термін «глобалізація» пов'язаний насамперед з еволюцією економіки у світовому масштабі та як результат з її відображенням у змісті внутрішньодержавної економічної діяльності (тобто цей процес має на меті економічну інтеграцію). Однак глобалізація не вичерпується лише економікою: вона поступово стає системою загальних процесів, що охоплюють усі сфери соціального життя (економічну, політичну, духовно-культурну, правову тощо).

На жаль, успадкована монособ'єктність влади (самовладдя), якій притаманні монолог замість діалогу із суспільством, постійний диктат, невизнання у стосунках із людиною компромісу і таких засобів спілкування, як угода та домовленість, не дала можливості після набуття Україною незалежності вистояти в конкурентній боротьбі за науково-технічне лідерство із західною цивілізацією. Проте сподіваємося, що такий стан справ сприяв появі величезних амбіцій в української молоді: вона має зрозуміти, що радянська влада зазнала краху не за чийсь суб'єктивним бажанням, а через свою неприродну громіздкість і некерованість, зверхне ставлення влади до людей науки.

Інертність населення, яке масово залишалось майже цілковито залежним від держави, слабкість суспільних і політичних рухів дали змогу керівникам країни розпочати безсистемні реформи у вигляді простої заміни елементів радянського устрою книжковими зразками західної організації державного, правового, економічного, політичного управління життям і розвитком соціуму. Вони були впевнені, що в такий спосіб легко забезпечать перехід від тоталітарного суспільства до суспільства із представницькою демократією та вільною ринковою економікою, заклавши підґрунтя для розбудови «соціальної держави». Прагнучи утримати владу, українська еліта зрозуміла, що неспроможна швидко усунути всі прорахунки, тому переорієнтувалася із зоряних мрій «мас» на специфічну свідомість армійського середовища і представників «силових» відомств. Як наслідок представники останніх, потрапивши до владних коридорів, за схемами сталінських «відряджень» стали до керма багатьох міністерств, відомств, громадських організацій. Під їхнім впливом в Україні розпочалося тотальне «зачищення» простору, призначеного для розбудови громадянського суспільства і здійснення відповідної державної політики. Наявність політичних партій, недержавних і громадських організацій, «незалежних» каналів телебачення, систем виборів, які постійно змінювалися й формувалися наново для задоволення потреб панівної еліти, зумовила незбалансований за силою впливу розвиток гілок влади, зокрема гіпертрофова-

не становлення правоохоронних органів. Адже було майже зліквідовано їхню соціальну сутність, котра, по суті, набула ознак владної і каральної систем. З'ясувалося, що населення нашої країни, змінюючи орієнтацію суспільства з високотехнологічної виробничої діяльності на обслуговуючу, начебто й не помітило цих процесів: подальші трансформації були для нього непотрібними, чи навіть необов'язковими. Суспільство не відчуло потреби налагоджувати відносини з владою за допомогою інститутів, які в країнах із розвиненими громадянськими взаєминами вбудовувалися століттями. До того ж початок глобальної світової економічної та фінансової кризи істотно поглибив і без того гнітючу ситуацію, оголивши вразливість усієї державної системи та стратегії розвитку країни. Зокрема, створивши у перші роки незалежності умови для зрощування влади із капіталом, вітчизняна еліта завадила розвитку демократичних інституцій, становленню засад громадянського суспільства та, як наслідок, позбавила громадян цивілізованого прориву на ґрунті їхніх знань, навичок, інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій. Сьогодні це проявляється особливо яскраво, адже прискорився відтік капіталу з України, зростає безробіття, різко загострюються не розв'язані протягом років незалежності проблеми охорони здоров'я, освіти, житлово-комунальної сфери. Корупція стала руйнівним наслідком відсутності структурно-функціональної диференціації, спеціалізації, соціального устрою й налагодженого суспільного життя.

Можливо, досвід, набутий нашим народом, є недосконалим і свідчить про те, що свого часу, захопившись технократичними підходами до організації життя суспільства, не було приділено належної уваги розвитку наук гуманітарної сфери, зокрема, психології, соціології, права, лінгвістики тощо, а закритість соціуму не дала змоги сприймати, вчасно усвідомлювати й застосовувати на відповідному рівні знання, котрі людство постійно напрацьовувало в цих галузях. Сьогодні ми бачимо, що інформаційні можливості гуманітарних наук дають змогу робити навіть незначні події надбанням великої кількості людей, маніпулюючи їхньою свідомістю, швидко впроваджуючи принципово нові орієнтири змін у соціально-економічних умовах життя.

Тому, сподіваючись на реалізацію високих соціальних стандартів гарантій гідного життя людини з орієнтацією на духовний розвиток громадян, суспільство намагається технологічно перебудовувати своє життя, наголошуючи на інноваційних підходах, прагне зрозуміти й реалізувати свої досягнення в науково-технічній сфері, досягнути й одночасно захиститися від негативних впливів західної цивілізації. Однак глобалізація і розвиток новітніх ІКТ постійно створюють величезне поле для зіткнення усталених підвалів свідомості й традицій соціуму із ліберально-модернізаційним типом розвитку. За допомогою новітніх засобів комунікації глобальний світ просто «вихлюпує» свої здобутки на голову нашого, значною мірою відстороненого від нормальної громадянської свідомості, народу. Скажімо, він лише починає опановувати головні ідеї європейської цивілізації, як-от відкритість або гласність влади, плюралізм тощо (до того ж під тиском розвинених країн світу і державної влади), а більшість політико-правової інформації, яка впливає на його суспільно-політичний розвиток, основні засади демократичного законодавства досі цілковито не узгоджено з традицією життя соціуму.

Так, низка прав і свобод, які в європейському праві традиційно забезпечували конституційний за-

хист особистості від держави, народу України ніколи не була відома. Ми не знали про свободу від безпідставного арешту й покарання, від образи, грабунку й насильства з боку органів влади. Хоча це все ще з XIII століття визначало зміст конституційних гарантій західних країн (і, до речі, за це там і нині народ веде боротьбу з владою). Як наслідок хаотично, але закономірно в Україні формується строката багатовекторна ідейна орієнтація народу, представлена аж ніяк не конструктивними характеристиками. І не дивно, тому що про наші цивілізаційні розбіжності із Європою та США мовою науки заговорили ще в XIX столітті. Хоча це історичне явище спостерігалось й набагато раніше, бо витоки цього процесу треба шукати ще на проторосійському просторі. Адже ще за часів існування Київської Русі, Русі Литовської чи Русі Московської окреслювалися два різні напрями соціальної динаміки. Їхнє співіснування й суперництво завершилися під впливом боротьби з монголо-татарською навалюю, перемогою Московії та формуванням на її теренах Російської імперії [2].

На жаль, унаслідок незривності інформаційно-комунікативного середовища й інформаційного законодавства у населення досить швидко виникло неминуче усвідомлення брехливості й неспроможності влади реформувати всю систему. Оскільки без належної освітньої підготовки, просто проголошуючи гасла ліберальних реформ, країна не могла легко здолати успадковані традиції тоталітаризму, знищивши багатовікове коріння його ідеї. Ця ідея глибоко засіла у свідомості майже кожного українця, заважаючи йому думати самостійно. Тож багато хто з нас, не вміючи жити в умовах свободи, подарованої долею, не в змозі побачити навіть джерела труднощів.

Застаріла ж модель соціально-політичної системи, яка сформувалася в Україні з набуттям незалежності, лежить в основі національних невдач. Значною мірою їх зумовило й невміння визначити шляхи суспільного розвитку держави, адже не було своєчасно враховано інформаційно-комунікативну природу влади й соціуму в період переходу до інформаційної доби розвитку людства, коли інформація та комунікація стали основою формування довіри народу до влади, її політики. Також не було на сучасному рівні визначено конституційні права та свободи людини і громадянина.

Особливо негативно це позначилося на процесі інформатизації країни, коли під час надання владою інформаційних послуг, одержання від неї потрібної інформації й вироблення правил користування нею розпочалися безлад і збої, сплуталися найважливіші уявлення про збереження таємниць держави і кожної окремої людини, зникла довіра до держави в питаннях гарантування безпеки згаданих даних і загальної безпеки життєдіяльності. Набуття Україною незалежності збіглося з періодом проведення інформатизації, але не за рахунок упровадження вітчизняних технологій і використання промислових потужностей, а шляхом закупівлі іноземних винаходів. Про контроль і якість техніки, розбудову засад інформаційного, громадянського суспільства не йшлося взагалі, тому сьогодні ми, можливо, й опинилися перед вибором між свободою (відповідальністю) і поверненням до тоталітарних традицій. Наша держава нібито стала відкритим гравцем у світовому інформаційному просторі та ще більше відкрилася всередині себе самої, але при цьому не забезпечила розвитку процесів духовного оновлення, збереження та зміцнення моральних цінностей, традицій патріотизму й гуманізму суспільства, нарощування культурного й наукового потенціалів. А відтак, соціум утратив підґрунтя для ор-

ганізації громадського контролю за діяльністю представників влади. Інформаційне забезпечення державної політики безнадійно відстало. Розвиток інформаційних технологій і структур їх громадянського облаштування не контролюється, а проблематика захисту новітнього інформаційного ресурсу розвитку лише починає обговорюватися в суспільстві. Як наслідок воно сьогодні не має чітких уявлень про свої громадянські права та обов'язки щодо діяльності в інформаційній сфері. Це передусім зумовлює невизначеність у регламентації діяльності громадянських осередків, знижуючи суспільно-політичний інтерес громадян до процесів розбудови в Україні засад інформаційного та громадянського суспільства.

Про принципово новий зміст поняття «інформаційна політика», про підготовку нового типу фахівців, котрі мають працювати у правовому полі держави, точаться дискусії політологів, соціологів, психологів, а головне – аналітиків. Мало вивчається досвід інших країн, під впливом яких у ХХ столітті світ зазнав радикальних політичних, економічних, соціальних, духовних, екологічних змін.

Сьогодні людство всюди стикається з низкою небачених раніше проблем (як-от проблема виживання в умовах системної трансформації та динамічного розвитку). Без розуміння їх витоків неможливо кваліфіковано підійти до формування національних цілей і стратегій, сподіватися на сталий розвиток у майбутньому. Як і інші країни, наша держава має враховувати досвід реагування на глобальні впливи, виклики та загрози, що його вже мають провідні країни світу, бо неспроможна розв'язати більшість проблем самостійно. Це особливо помітно під час змагання ідеологій за право стати домінуючою силою при створенні парадигм сталого розвитку й колективної безпеки в ХХІ столітті, що супроводжується виявленням дедалі більшої кількості внутрішніх і зовнішніх соціальних проблем, котрі активізують політичну поведінку громадян як у глобальному, так і в національному інформаційному просторі.

Поняття «інформаційний простір» наука державотворення запозичила з лексики теорій інформаційного суспільства та глобалізації (для порівняння: кіберпростір, віртуальний, правовий, культурний простори тощо). Раніше воно існувало в технократичному середовищі й використовувалося виключно з категоріями інформатики. Однак уже на початку 1990-х років термін «інформаційний простір» впроваджено як наукову дефініцію в документах ЮНЕСКО. Тож, реалізуючи нову глобальну стратегію в сфері комунікацій і використання новітніх медіатехнологій, концентруючи зусилля на підтримці вільного поширення інформації та незалежності ЗМІ, які наповнюють наш інформаційний простір, українці мають наполегливо відстежувати та корегувати прояви інформаційної асиметрії й уникати домінування на інформаційно-комунікаційному ринку окремих гравців, керуючись досвідом створення інформаційного та громадянського суспільства інших країн світу.

Використання інформаційної асиметрії – базовий принцип інформаційного впливу, одна з найістотніших складових інформаційної зброї, на застосуванні якої ґрунтується інформаційна боротьба. Під її впливом формується інформаційний простір будь-якої держави, адже асиметрія є найефективнішим типом інформаційної дії. Базуючись на можливості висвітлення події з використанням її різних аспектів, створюючи різні види новин, вона використовує багатозначність інформаційного простору, під час блокування кожного з елементів якого

завжди виникає можливість скористатися іншою вільною «нішею». Така нескінченність переходів неможлива в фізичному, але реальна в інформаційному просторі. У результаті будь-яка пропагандистська дія призводить до інформаційної асиметрії, концентруючи увагу на одному з аспектів, що дозволяє ефективно реструктурувати інформаційний простір з урахуванням можливих реакцій на це з боку ворога. Тобто інформаційна асиметрія є складнішим інформаційним продуктом, що враховує не лише інтереси комунікатора, а й наступний можливий крок з боку його реципієнтів. Принцип інформаційного домінування (інформаційної переваги) полягає у спрямуванні інформаційно-психологічних операцій, здатності збирати, обробляти й розподіляти безперервний потік інформації про ситуацію, перешкоджаючи супротивникові робити те саме. Інформаційне домінування безпосередньо пов'язане з інформаційною агресією – монополієм володінням значною частиною інформаційних ресурсів з елементами диктату на ринку інформаційних послуг.

Саме тому вплив процесів інформатизації на формування засад громадянського суспільства не слід переоцінювати. Як механізм і спосіб розбудови сильної демократичної і соціально-правової держави, вона має занадто багато суперечностей, суб'єктивних інтересів як у визначенні мети, так і засобів її досягнення. Більшість прихильників інформатизації, котрі розглядають її як засіб досягнення абсолютної переваги, повністю не розуміють того, що становлення демократичної соціально-правової держави відбувається за рахунок паралельного розвитку громадянських і державних інституцій, і що саме держава покликана заохочувати спільні прагнення та сподівання народу за допомогою наявних керівних органів.

Актуальність філософського осмислення проблем управління інформацією в сучасному суспільстві полягає у виявленні й чіткому формулюванні принципів виконання загальних законів і правил передачі, охорони та захисту змістовної й соціально значущої інформації. Вона, разом із системами її обробки та фахівцями галузі, становить інформаційний ресурс держави, а тому визначення її місця серед координат законів фундаментальної науки про управління (включно із загальною теорією систем, імітаційним моделюванням процесів створення віртуальної реальності за допомогою змістовної інформації, кібернетикою, синергетикою, біологією, генетикою, психологією, соціологією тощо) має стати головним завданням учених.

Визначаючи громадянське суспільство як стан соціуму, в якому всі інституції інформаційної (комунікативної) взаємодії громадян здатні до саморегуляції та можуть забезпечити синергетику розвитку суспільства в умовах конкретного історичного періоду й геополітичної розстановки сил, слід наголосити, що робота, виконувана Урядом у сфері розвитку засад інформаційного та громадянського суспільства під час підготовки до Міжнародного наукового конгресу, є надзвичайно складною. Адже, попри всі негаразди, урядовці продовжують обстоювати право громадян на інформацію, свободу висловлювань і поведінки в діалозі із владою тощо. Упродовж років незалежності право на інформацію стало потребою життя суспільства й одним із головних політичних завдань в умовах глобалізації, а право вільного доступу громадян до джерел змістовної інформації, або «право знати», починає трактуватися як «найважливіше» серед прав і свобод українських громадян. Науковий конгрес з тематики розвитку інформаційно-комунікаційних тех-

нологій і розбудови інформаційного суспільства в Україні має стати системно організованим явищем взаємодії громадян із державою, бізнесом і «третьою силою», котра не має точного визначення. Складні проблеми їхнього «примирення», «протистояння» чи навіть протиборства постійно вимагатимуть обговорення на державному загальнонауковому рівні, бо за умов некерованих наукою дій може утворитися тривіальна модель, де «держава» (як система влади) залишиться за межами омріяної ідеї [3, с. 13].

Удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій відбувається не у вакуумі, а веде до створення системи, яка впливає на керівників, державних службовців, окремих осіб, групи працівників, урядові й бізнесові структури, і через них — на суспільство загалом. Останнє може їх прийняти або ж відхилити. Цей процес може розглядатися як друга технічна революція (якщо першою вважати автоматизацію), яка також наражається на спротив, хоча й комп'ютеризація, й автоматизація покликані підсилити значення людської праці. Заперечення проти обчислювальної техніки не породжені проблемою безробіття, як це було та продовжує залишатися у разі автоматизації, а пов'язані з безособовим характером роботи машин і новими можливостями ІКТ. Однак для збереження невід'ємних прав громадян необхідним залишається вжиття відповідних заходів з їх належного використання. Перед громадськістю по-

стане проблема вторгнення в її приватне життя, тому особливо актуалізується проведення національного конгресу, оскільки без залучення системних методів науки всі висунуті завдання реалізовуватимуться вкрай важко. □

Джерела

1. Про підготовку і проведення Міжнародного наукового конгресу з тематики розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні / Розпорядження Кабінету Міністрів України № 558-р від 13 серпня 2012 року. — [Електронний ресурс]. — http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245501513

2. Афанасьев Ю. Н. Мы — не рабы? (Исторический бег на месте: «особый путь» России) / Континент. — 2008. — № 138. — [Електронний ресурс]. — <http://magazines.russ.ru/continent/2008/138>

3. Бачило І. Л., Соснін О. В. Інформаційне право як запорука інноваційного розвитку нації / Віче. — 2012. — № 1(310). — С. 12–14.

4. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів із наукового потенціалу України. — К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. — 572 с.

5. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Ажажа М. А. Інвестиції в людський розвиток в умовах глобальної трансформації: Навч. посібн. — Львів: «Магнолія 2006». — 2011. — 602 с.

26

Європейські стандарти висвітлення виборчих кампаній та доступу кандидатів до ЗМІ

Тарас ШЕВЧЕНКО,
директор ГО «Інститут Медіа Права»

Загальні стандарти

У Європі традиційно приділяють багато уваги встановленню правил діяльності засобів масової інформації під час виборчого процесу. Саме в цей період на засоби масової інформації покладаються більші, ніж зазвичай, обов'язки [1]. Це пов'язано з тим, що в особливий період перед виборами держави зобов'язані гарантувати не лише право на свободу слова та свободу преси, а й інші не менш важливі права. Такими є передусім: права кандидатів (пасивне виборче право — право бути обраним, право на недискримінацію, право на свободу вираження поглядів) і права виборців (право на повну й об'єктивну інформацію про кандидатів та про перебіг виборчого процесу, активне виборче право — право обирати).

Кожна європейська держава зобов'язана забезпечити побудову такої законодавчої системи, яка максимально справедливо збалансує права всіх трьох категорій: кандидатів, ЗМІ та виборців. Створення балансу може означати деякі обмеження прав кожної з груп, однак водночас має бути гарантована одна з основних цінностей демократичної держави — свобода політичної дискусії [8]. Зокрема, це зазначає Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі «Боуман (Bowman) проти Сполученого Королівства» від 19 лютого 1998 року: «Особливо важливо, щоб перед виборами було дозволене вільне поширення будь-яких думок та інформації».

З-поміж документів Ради Європи, які регламентують питання виборів і ЗМІ та встановлюють загальні стандарти для Європи, слід насамперед зазначити Рекомендацію Ради Європи № (99) 15 «Про заходи щодо висвітлення в